

Innspill fra Fagforbundet - Stormøte om sirkulær økonomi, 3. februar 2023

Fagforbundet ønsker å takke regjeringen for initiativet, og muligheten til å komme med innspill. Sirkulærøkonomi er et stort og nærmest altomfattende tema. Det griper inn i hele organiseringen av samfunnet, fra næringsliv og offentlige tjenester til det økonomiske systemet som vi alle er en del av. Å bryte med den lineære forbruksøkonomien krever nye tanker om vekst og verdier. Man kan ikke bare vedta eller kjøpe seg til en sirkulær ressursutnyttelse. Det kreves omlegging til et nytt tankesett, fra produksjon av varer og tjenester til teknologiutvikling og samfunnsplanlegging. Dagens forbruksmønster bedriver rovdrift på ressurser og fører til enorme mengder avfall. I en sirkulær økonomi må produkter designes og produseres med mål om at materialene som brukes, skal kunne leve lengst mulig.

Samtidig, for å lykkes med sirkulærøkonomi, trenger vi hender. Det er arbeidsintensivt i ytterste ledd. Fagforbundet vil i dette notatet trekke frem arbeidslivsperspektivet, og hvilke premisser vi mener må på plass for å lykkes i innføringen av sirkulær økonomi:

- Trygge jobber og kompetanseheving for arbeiderne
- Offentlig eierskap og en koordinert nasjonal tilnærming på tvers av sektorer

1. Arbeidstakere, kompetanse og HMS

Det er mye snakk om nye, grønne jobber - men det er **viktig at disse jobbene er trygge**. EU satser stort på grønt og sirkulært, men arbeidstakerne som skal gjøre jobben er nevnt skuffende lite i EUs politikktutforming. Vi forventer at den norske regjeringen er mer inkluderende i sin nasjonale satsning for sirkulær økonomi, og at jobbene som skapes blir ivaretatt på en god måte.

European Public Service Union (EPSU) argumenterer i rapporten [«Safe jobs in a circular economy” \(2020\)](#) at tilblivelsen av en sirkulærøkonomi er avhengig av fagbevegelsens involvering. Arbeidernes rolle og deres arbeidsvilkår må komme fram i lyset. Eksempelvis innen renovasjon, er det ikke uvanlig å eksportere avfall til lavkostland hvor det håndteres av arbeidere under helsefarlige forhold, og som en del av en uformell/grå økonomi. Skal sirkulær økonomi settes i system i avfallsbransjen, kan det ikke settes ut til maskiner. Det er arbeidsintensivt med sortering heller enn brenning.

Kompetansetiltak om sirkulærøkonomi gjennom gode opplærings- og utdanningstilbud må utvikles og gjøres tilgjengelig for alle nivåer i sektoren, fra fagarbeider til ingeniør til ledelse. Sirkulærøkonomi kan ingen iverksette alene. Det må investeres i kompetanse og medarbeiderne må involveres. Det finnes få etter- og videreutdanningsmuligheter på dette området, og i dag jobber mange med lite formell kompetanse i avfalls- og gjenvinningsbransjen.

Et velfungerende partssamarbeid er avgjørende for at man kan jobbe systematisk med rutiner og avvikshåndtering i virksomhetene. Dette er særlig viktig på HMS-området, hvor våre medlemmer i gjenvinningsbransjen daglig håndterer en ukjent cocktail av kjemiske stoffer. STAMI-prosjekter som Fagforbundet har bidratt i, viser at både ansatte som jobber med avfallshåndtering og de som jobber med rensing av avløpsvann, er utsatt for betydelig biologisk eksponering. Dette kan gi langvarige og alvorlige problemer for luftveier og sentralnervesystem. Disse forskningsfunnene må tas inn i partssamarbeidet. **Vi trenger ansatte i sikre arbeidsforhold som kan være trygge på at behov for forbedringer og endringer som en ser på bakken, også håndteres konstruktivt når det meldes inn oppover.**

2. Drift og utvikling med egne ansatte er god sirkulærøkonomi

EPSU sier i [nevnte rapport](#) at en sirkulær økonomi **basert på bærekraft i stedet for profitt, bare kan gjøres gjennom offentlig styring og kontroll**. Hvis avfallshåndteringen er offentlig eid og drevet, skaper det rom for helhetlig tilnærming og samarbeid med alle ledd i verdikjeden.

Rekommunaliseringen av renovasjon i Oslo har gjort innsamling og håndtering av avfall bedre for både innbyggere og ansatte. Dette har man klart gjennom samarbeid og trygge arbeidsvilkår som sikrer at de ansattes kompetanse blir brukt riktig. Det offentlige må drive og utvikle tjenester med egne ansatte samt investere i kunnskap, verdibevarende vedlikehold, teknologi og tjenesteutvikling. Samtidig må det legges rammer for godt partssamarbeid, både sentralt og lokalt, som sikrer den trygghet og kompetanseutvikling.

Det offentlige kan stimulere til økt sirkularitet gjennom å **stille krav om gjenbruk** f.eks. av byggematerialer. Det kommunale eiendomsselskapet i Trondheim kombinerer Loopfront – en programvare som skal hjelpe til med oversikt over materialer og installasjoner som kan brukes om igjen – med sitt eget gjenbrukslager, som tilbyr alt fra takstein og avfallsdunker til blandebatterier og toaletter. På et halvår har lageret hindret 30 tonn i å bli kastet. Sju av tonnene er tatt i bruk på andre prosjekter. Et annet eksempel er Oslo kommune, som i klimabudsjettet for 2023 har som mål å redusere klimagassutslippene fra materialer som brukes i nye- og rehabiliterte bygg med 30%, og har flere parallelle arbeidsprosesser som støtter opp om dette.

Sirkulærøkonomi **krever samhandling ved å se hele verdikjeden i sammenheng**, fra avfallsforebygging og gjenbruk til resirkulering og sluttbehandling av kasserte produkter som ikke kan leve videre. Staten har alle forutsetninger for å koordinere disse verdistrømmene.

Fagforbundet vil til slutt nevne andre gode tiltak:

- **Det bør etableres statlige tilskuddsordninger til kommunene** for å drive fram innovasjon og legge til rette for nye, grønne næringer og sirkulære områder/arealer.
- **Anskaffelsesloven** pålegger offentlige virksomheter å innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å **redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlig løsninger** der det er relevant. Regelverket legger til rette for strategisk bruk av anskaffelse, og oppdragsgiver kan oppfylle miljøkravene ved å ta hensyn til livssyklus kostnader - som igjen gjør det enklere å stille krav til alle faser, herunder produksjon, transport, bruk og vedlikehold. Men det må **få konsekvenser hvis det ikke blir fulgt**, og klimakravene må vektas tyngre enn i dag.
- **Fjerne eller redusere moms på reparasjoner**, slik den svenske regjeringen gjorde i 2017. Å gjøre det billigere og mer tilgjengelig å få reparert klær vil gi økt sysselsetting, verdiskapning og miljø- og klimagevinster. Det kan også kombineres med arbeidstrening og integrering i samarbeid med NAV.
- **Etablere incentivordninger** som kan igangsette endring i en sektor - som en nasjonal versjon av Klimasats, som skal jobbe med å legge til rette for pilotprosjekter innen innovasjon og sirkulærøkonomi ved å støtte utvikling av produkter som er gjenbrukbare, reparerbare, eller utvikler nye produkter basert på ombruk.
- Ellers viser vi til tiltakslista som Framtiden i våre hender lanserte i sin [rapport om sirkulærøkonomi](#) (fra s.56), hvor det foreslås en rekke konkrete grep.

Mette K. Haugen, rådgiver, Fagforbundet